

สี่แฉกร

นิตยสารของกรมศิลปากร กระทรวงศึกษาธิการ

ปีที่ ๒๘ เล่ม ๖ มกราคม ๒๕๒๘ ISSN 0125-0531



Jan de pra-Visud sont torre Raja tuot
Roy de Siam en France le bruit éclatant des
par tout le monde, et sa Majesté Siamoise
eu aduis a creu estre obligé de donner des
et a choisir ce Mandat pour en faire ses
complimens d'un Prince si digne de sa Majesté
des plus confies de la Siamoise et fit son
entree célèbre le 12 d'oult 1830, et a été reçu agréablement du Roy et de toute la Cour. Il est
de naissance illustre frere du defunt Barcalon premier Ministre de sa Majesté Siamoise.

๑๖๖๖
๑๖๖๖

Am bassadeur extraordinaire du Serenissime
fameux Conquérant du Roy, de tant repandu
qui est avec eux première de l'univers en ayant
publiques de la Roye quelle en aueit
pour en faire ses complimens d'un Prince si digne de sa Majesté
des plus confies de la Siamoise et fit son
entree célèbre le 12 d'oult 1830, et a été reçu agréablement du Roy et de toute la Cour. Il est
de naissance illustre frere du defunt Barcalon premier Ministre de sa Majesté Siamoise.

Fait sur le naturel par St. Hainzelman, Paris rue Galande proche la place Maubert, auant la Croix Blanche avec Privil. du Roy.

สารบัญ



ระเบียงภาพ:งานแสดงศิลปกรรมแห่งชาติ ครั้งที่ ๓๐ ณ หอศิลป์
มหาวิทยาลัยศิลปากร

๑

ระเบียงภาพ:ภาพตัวอย่างงานจิตรกรรมสมัยอยุธยา ในสมุดข่อย จากสมุดภาพ
เลขที่ ๖ แผนที่ไตรภูมิโลกัณฐาน สมุดไทยขาว ฝีมือสมัยอยุธยา

๔

จิตรกรรมสมัยอยุธยาในสมุดข่อย
ปราณี นิ่มเสมอ

๑๗

การสำรวจและวิจัยจารึก ๑.๒.๑.๑ จุลศิริ พ.ศ. ๒๐๕๗ ค.ศ. ๑๕๕๔
ฮันส์ เพนธ์

๒๐

บันทึกรายวันของออกพระวิสุทธสุนทร (โกษาปาน)
ราชทูตไทยไปฝรั่งเศสสมัยอยุธยา
ทองแก้ว วีระประจักษ์

๒๗

การสำรวจและวิจัยจารึก

๑.๒.๑.๑ จุลศิริ พ.ศ. ๒๐๕๗/ค.ศ. ๑๕๕๔

ฮันส์ เพนธ์

ทะเบียนประวัติจารึก

๑.๒.๑.๑ จุลศิริ พ.ศ. ๒๐๕๗/ค.ศ. ๑๕๕๔

ข้อความย่อ

- พ.ศ. ๒๐๕๗ พญาเมกุฏิทรงระลึกถึงเจดีย์บนดอยน้อย อันพระนางจามเทวีเคยทรงนำองค์พระธาตุมาบรรจุไว้ และทรงได้ถวายผ้าขาว ๔ คน ทั้งลูกหลานด้วย พญาเมกุฏิรับสั่งให้รวบรวมเครือญาติผ้าขาวทั้ง ๔ คนนั้น เพื่อถวายไว้ให้รักษาดูแลพระธาตุตั้งเก่า นอกจากนั้นพญาเมกุฏิยังทรงถวายนาและบ้านเพิ่มขึ้นด้วย

Summary

- In A.D. 1554, Phayā Mekuti is thinking of the stūpa on Dòì Nòi, in which Phra Nāng Jām Thewī had enshrined relics, and to the service of which she had assigned 4 'hermits' (phā khāo) and their descendants. Phayā Mekuti now gathers the descendants of the 'hermits' and assigns them again to the relics and the stūpa; in addition, he donates rice fields and villages.

วัตถุจารึก

- แผ่นหิน สีนํ้าตาล แตกเป็น ๕ ชิ้น

ขนาดวัตถุจารึก

- ๑๔๖/ ๕๕/ ๑๓/ ซม. ผังอยู่ในฐาน

ที่ตั้งดั้งเดิม

- “จุลศิริ” หรือ “สุวรรณจุลศิริ” คงจะเป็นภูเขอันเดียวกันกับภูเขา “ดอยน้อย” ที่พบและที่อยู่ปัจจุบันของศิลาจารึกหลักนี้

ที่พบ

- ดอยน้อย อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

(เชเดส์ ๒๔๖๗, Coedès 1924, 1925)^๑

^๑ ยอช เชเดส์ ประชุมจารึกสยาม ภาคที่ ๑ กรุงเทพฯ ๒๔๖๗ หน้า ๔๑ G. Coedès Recueil des inscriptions du Siam. Première partie. Bangkok 1924 p.30.
G. Coedès Documents sur l'histoire... BEFEO (25) 1925 p.176.

ที่อยู่อื่น ๆ

ที่อยู่ปัจจุบัน

- วัดคายน้อย ตั้งอยู่บนยอดคายน้อย ตำบลสองแคว อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ คายน้อยตั้งอยู่กลางทุ่งนา ติดฝั่งตะวันตกของแม่น้ำปิง และตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของศูนย์กลางตัวเมืองเชียงใหม่^๒ ๒๐๕° ห่างจากศูนย์กลางตัวเมืองเชียงใหม่ ๔๑ กิโลเมตร ทางอากาศ และตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ของวัดพระธาตุศรีจอมทอง ๗๐° ห่างจากวัดพระธาตุศรีจอมทอง ๑๔ กิโลเมตร ทางอากาศ (ฮันส์ เพนธ์ สํารวจ ๒๕๑๘)

Map 1:50,000 Sheet 4766.2 Series L 708

Map 1:50,000 Sheet 4745.1 Series L 7017

GS 795.413 Elev. 350 m Site No. 210

จารึก

- มี ๒๘ บรรทัด
(เซเดส์ ๒๔๖๗)
- มี ๒๐ บรรทัด
(Coedès 1924, 1925)
- ด้านที่ ๑ มีดวงชะตา และบรรทัด ๑-๒๒
ด้านที่ ๒ บรรทัด ๑-๒๓
(ฮันส์ เพนธ์ สํารวจ ๒๕๒๖)^๓

ขนาดเนื้อที่จารึก

- ด้านที่ ๑ ๑๓๔/๔๗ ซม.
ด้านที่ ๒ ๑๓๑/๔๙ ซม.

ภาษา

- ไทยยวน

อักษร

- ผักขม

ตัวเลข

- ธรรม

สำเนาจารึก

- เก็บไว้ที่ทำการมณฑลพายัพ^๔

ภาพถ่าย

- ๗๕/ ๖/ ๑
๒๕/ ๒๑/ ๒๐-๒๘
ม.๓/ ๑๕๗-๑๖๒

^๒ทางโครงการวิจัยจารึกล้านนา กำหนดเอาสี่แยกกลางเวียงเชียงใหม่ เป็นศูนย์กลางของตัวเมืองเชียงใหม่ GS 990.770.

^๓แต่ละด้านอาจจะมียกบรรทัดมากกว่านี้ ไม่สามารถมองเห็น เพราะหลักศิลาจารึกฝังอยู่ในฐานซีเมนต์ สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๕/ ค.ศ. ๑๙๕๒.

^๔เมื่อก่อนทางศาลากลางจังหวัดเชียงใหม่ มีสำเนากระดานของศิลาจารึกเก็บไว้และเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๔ ทางศาลากลางมอบสำเนาพร้อมทั้งวัตถุโบราณอย่างอื่น ให้พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ เชียงใหม่ (สัมภาษณ์ ภาวโรงศาลากลาง ๒๕๒๒)

พ.ศ. ๒๕๒๒ ฮันส์ เพนธ์ สํารวจบัญชีวัตถุโบราณที่พิพิธภัณฑสถานได้รับจากศาลากลาง แต่สำเนาจารึกไม่ปรากฏในบัญชี.

อักษรแปลง

๑.๒.๑.๑ จุลศิริ ๒๐๕๗/๑๕๕๔

ด้านที่ ๑

- (๑) แคร่ศุภมสดุ จุลสักราชใด ๙๑๖ ตัว [ปี]
- (๒) ขานไทวาทีกาบญีเดือน ๑๑ แรม ๒ ถั่ววัน
- (๓) .ไทรยสี [ว].....ยามทอง
- (๔) วนุ พระเปนเจ้าตนเปนธรรมิกราชาธิราช
- (๕) รำเพงเหนถั่วยังม [หาช] าดุเจ้าในจุลศิริ
- (๖)เมื่อนางจามเทวีไดมาถาปนาไว้
- (๗) ...ไดโอกาทยาดนำไผ่ขาว ๔ ถุนควา
- (๘) [ผ] าวาเวือน ๑ ผาขาวถั่ว ๑ ผาขาวฟาน ๑
- (๙) ผาขาวคม ๑ ทงลูกหลาน ๔๐ ครีวกับบ้าน
- (๑๐) ๔ บ้านทงนาแลหนองกับฉันทันดีหลี่ที่นี่
- (๑๑) พระเปนเจ้าตนเปนพระคัมมิราชสัด
- (๑๒) ธาจึงใครหิข้าพระหม่ออันเปนเชื้อแด
- (๑๓) ผาขาวทง ๔ นันไวหิไดอยู่อุปถากเฝ้า
- (๑๔) แหนพระธาตุเจ้าในสั่วนจุลศิรินี้ดัง
- (๑๕) [นั]น อยาหิขุนปกขุนแควนใส่การเลิกการ
- (๑๖) วยกสักอันว่าฉันนี้จึงมีพระราชบันทูล
- (๑๗) ใส่หิวเจ้าหมื่นขมดาบเรือนถ้านอย ๑ หมี่
- (๑๘) นตองแตมชายสุธันพวกดาบเรือนติก
- (๑๙) พรหมญา ๑ ทัง. ตอก
- (๒๐)[จา] รีดนี้ไวในทิดทัง ๔
- (๒๑) ...เทากับป.....หิข้าพระ...
- (๒๒)ปยนกันเปน

ด้านที่ ๒

- (๑) ขาพระมี ๒๒ ครีว
- (๒) อาจารย์ดับรุมลูกยิง ๑ จาขานอังก์ลูกยิง ๒ หลา
- (๓) นยิง ๑ เปนครีว ๑ ใจนางหลานชาย ๑ เปนครีว
- (๔) ๑. นทราลูกยิง ๒ ชาย ๑ หลาน ๒ ยิง ครีว ๑
- (๕) หาสิบถั่วลูก ๒ ยิงนอ้ง ๒ ยิง ๑ ชาย ๑ ครีว ๑
- (๖)
- (๗) ครีว ๑.....ครีว ๑ ข้าพรหมญาครีว ๑

รูปที่ ๑

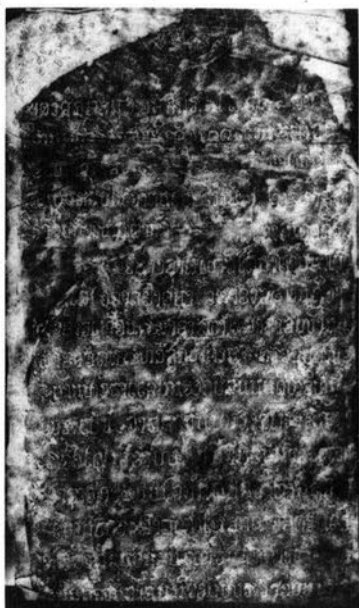
จารึก ๑.๒.๑.๑ จุลศิริ

พ.ศ. ๒๐๕๗/ค.ศ. ๑๔๕๔ ด้านที่ ๑

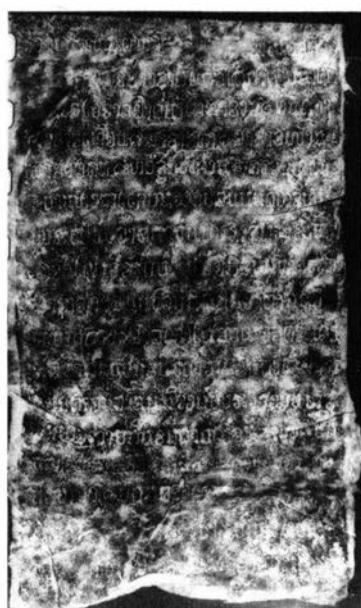
ภาพถ่ายโดย ฮันส์ เพนธ์

พ.ศ. ๒๔๑๘/ค.ศ. ๑๘๗๕





รูปที่ ๒ ด้านที่ ๑ ส่วนบน



รูปที่ ๓ ด้านที่ ๑ ส่วนล่าง



รูปที่ ๔ ด้านที่ ๒ ส่วนบน



รูปที่ ๕ ด้านที่ ๒ ส่วนล่าง

รูปที่ ๒-๕

สำเนากระดาด จารึก ๑.๒.๑.๑ จุลฉวี พ.ศ. ๒๐๕๗/ค.ศ. ๑๕๑๔

ภาพถ่ายโดย หอสมุดแห่งชาติ กรุงเทพฯ พ.ศ. ๒๕๐๕/ค.ศ. ๑๙๖๒

- (๘) ปันนางแก้วอังครีว ๑ บุญรักสาครีว ๑
 (๙) บุญลูกยิง ๑ ชาย ๑ ครีว ๑ เอียครีว ๑ [ม]
 (๑๐) เพ็ญแก้วหลานครีว ๑ เอียสนครีว ๑
 (๑๑) จำปาลูก ๑ ยิงครีว ๑ นางจำปาหลาน ๒
 (๑๒)นางยอดลูก ๒ ยิงครีว ๑ ยาเพง
 (๑๓) [ลูก] ชาย ๑ ยิง ๑ หลานยิง ๑ ยาเทาน้องลูก
 (๑๔) ยิง ๒ ครีว ๑ ญี่ปุ่น.....ทวินหลาน ๑
 (๑๕) ครีว ๑....คลุกชาย ๑ หลานชาย ๑ ครีว
 (๑๖) ๑ ยาหมูลูก [ชาย] ๑ ครีว ๑ แก้วตาลูกชาย ๑
 (๑๗) ครีว ๑ บานหนองแง ๑ บานหนองขวาง
 (๑๘) ๑ บานเจดปอม ๑ บานแงนอัย ๑ นามีหา
 (๑๙) สิบเขารอมวีว ๕๐๐๐๐ หาสิบเขาตืนกวาว ๕๐๐๐๐
 (๒๐) สามสิบเขาตืนแค ๕๐๐๐๐ หาสิบเขา ๘ ผยก ๕๐๐๐๐
 (๒๑)ราชอาดญาอันนี้พรญาแสนหลว
 (๒๒)ข้าพรญาหิ
 (๒๓)ลขวาหิ.....

คำอ่านปัจจุบัน

๑.๒.๑.๑ จุลศิริ ๒๐๕๗/๑๕๕๔

ด้านที่ ๑

// ศรีศุภมสดุ// จุลศักราชได้ ๙๑๖ ตัว ปีชาน ไทยว่าปีกาบฎี เดือน ๑๑ แรม ๒ ค่ำ* วัน . ไทยรวายสี...
 ยามเที่ยงวัน

พระเป็นเจ้า ตนเป็นธรรมิกราชาธิราช^๒ ราพึงเห็น (ทอง) คำ ยังมหาธาตุเจ้า ในจุลศิริเมื่อนางจามเทวี
 ได้มาสถาปนาไว้^๓ได้โอกาสหยาดน้ำ ไร่ผ้าขาว ๔ คน^๔ คือว่า ผ้าขาวเทือน ๑ ผ้าขาวคำ ๑ ผ้าขาวฟาน

* ประมาณ เดือนกรกฎาคม พ.ศ. ๒๐๕๗/ ค.ศ. ๑๕๕๔.

^๒ พญาเมกุฎี กษัตริย์เมืองเชียงใหม่ พ.ศ. ๒๐๕๔-๒๑๐๗/ ค.ศ. ๑๕๕๑-๑๕๖๔.

^๓ เข้าใจว่า พระองค์ทรงเรือผ่านหน้าจุลศิริ คือคอยน้อย (แม่น้ำปิง ผ่านคอยน้อยทางทิศตะวันออก) ทรงเห็นทองคำที่ยอด
 เจดีย์บนคอยน้อยทองแสงรับอาทิตย์มีรังสีประกายสวยงาม ทำให้พระองค์ทรงหวนระลึกถึงปูชนียสถาน ที่เชื่อกันว่า
 พระนางจามเทวี เคยเสด็จมาบรรจุ ("สถาปนา") พระธาตุไว้ และถวายคนเพื่อปฏิบัติรักษารักษาองค์พระธาตุ
 นางจามเทวี เจ้าหญิงมอญ เมืองลพบุรี เสด็จมาเสวยราชที่เมืองหริภุญชัย (ลำพูน) เมื่อ พ.ศ. ๑๓๑๑/ ค.ศ. ๗๖๘ (ตำนาน
 เมืองลำพูน).

^๔ ได้เปล่งวาจา และกรวดน้ำ ถวายผ้าขาว ๔ ท่าน แต่(พระมหาธาตุที่ได้บรรจุไว้)

โอกาส = เปล่งวาจา

หยาดน้ำ = กรวดน้ำ

ไร่ = ถวาย.

๑ ผ้าขาวคม ๑ ทั้งลูกหลาน ๔๐ ครว^๕ กับ^๖ บ้าน ๔ บ้าน ทั้งนาและหนองกับ^๗ ฉนั้นดีหลี^๘ ที่นี้พระเป็นเจ้าตนเป็นพระ ก็มีราชศรัทธา จึงใคร่หื้อ^๙ ข้าพระหมู่^{๑๐} อันเป็นเชื้อแต่ผ้าขาวทั้ง ๔ นั้น ไว้หื้อได้อยุ่อยู่ปรากฏเผ้าแทนพระธาตุเจ้า ในสุวรรณจุลศีรีนี้ (ดังเก่า) ดังนั้นอย่าหื้อขุนปุก ขุนแคว้น ใส่การศึกษา^{๑๑} การเวียง^{๑๒} สักอัน ว่าฉนั้น

จึงมีพระราชบัญชา ไล่หัวเจ้าหมื่นข่มดาบเรื่อน คำน้อย ๑ หมื่นต้องแด้มซ้าย สุธน พวกดาบเรื่อน ดิกปัญญา ๑ ทั้ง.....จาริต^{๑๓} นี้ไว้ในทิศทั้ง ๔.....เท่ากับ.....หื้อข้าพระ.....เปลี่ยนกันเป็น.....

ด้านที่ ๒

ข้าพระมี ๒๒ ครว อาจารย์ประดับรุม ลูกหญิง ๑ จำขานอ้ง ลูกหญิง ๒ หลานหญิง ๑ เป็นครว ๑ ใจนาง หลานชาย ๑ เป็นครว ๑ จันทรา ลูกหญิง ๒ ชาย ๑ หลาน ๒ หญิง ครว ๑ ห้าสิบคำ ลูก ๒ หญิง น้อง ๒ หญิง ๑ ชาย ๑ ครว ๑ครว ๑ครว ๑ ธรรมปัญญา ครว ๑ ประนนท์ นางแก้วน้อง ครว ๑ บุญรักษา ครว ๑ บุญ ลูกหญิง ๑ ชาย ๑ ครว ๑ เอ้ย ครว ๑ แม่เพื่องแก้วหลาน ครว ๑ เอ้ยสน ครว ๑ จำปา ลูก ๑ หญิง ครว ๑ นางจำปา หลาน ๒นางยอด ลูก ๒ หญิง ครว ๑ ย่าเป้ง (ลูก) ชาย ๑ หญิง ๑ หลาน หญิง ๑ ยาเทาน้อง ลูกหญิง ๒ ครว ๑ ยี่.....ถวิล หลาน ๑ ครว ๑ลูกชาย ๑ หลานชาย ๑ ครว ๑ ย่าหมู ลูกชาย ๑ ครว ๑ แก้วตา ลูกชาย ๑ ครว ๑

บ้านหนองแง ๑ บ้านหนองกวาง ๑ บ้านจิตบ้อม ๑ บ้านแงน้อย ๑ นามีห้าสิบข้าว รอมัว ๕๐,๐๐๐ห้าสิบข้าว ตันกวาว ๕๐,๐๐๐ สามสิบข้าว ตันแค ๕๐,๐๐๐ ห้าสิบข้าว ๘ ผียก ๕๐,๐๐๐...

ราชอาชญาอันนี้ พญาแสนหลวง.....ข้าพญาหัว.....ชาวหื้อ....

^๕ ตามชื่อของผ้าขาวทั้ง ๔ ท่านนั้น ดูเหมือนว่าเป็นคนไทย แสดงว่าในสมัยพญาเมกุฎี เชื่อกันว่าในสมัยจามเทวีมีคนไทยมาอยู่ในล้านนาไทยแล้ว ซึ่งผิดกันกับความเห็นของนักประวัติศาสตร์ในปัจจุบัน ที่มีความเห็นว่า คนไทยคงจะเริ่มมาอยู่ในล้านนาไทย ไม่ก่อน พ.ศ. ๑๕๕๐/ ค.ศ. ๑๐๐๐ คือหลังจากพระนางจามเทวีอย่างน้อย ประมาณ ๒๕๐ ปี.

^๖ กับ = และ, พร้อมทั้ง.

^๗ “กับ” ที่นี้หมายถึง “แต่” คือนางจามเทวีถวายผ้าขาวพร้อมทั้งบ้าน, นา และหนอง แด้มหาราชูปบนคอยน้อย.

^๘ ฉนั้น ดีหลี = ดังนั้น

ดีหลี = คำจบประโยค.

^๙ จึงใคร่หื้อ = จึงทรงมีพระประสงค์ อยากจะให้.

^{๑๐} หมู่ = กลุ่ม.

^{๑๑} ใส่การศึกษา = เกณฑ์เป็นทหาร ใช้ในสงคราม.

^{๑๒} การเวียง = งานหลวง.

^{๑๓} จาริต = ศิลาจาริก.